

שביתת כלים וקרקעות מחלוקת ב"ה וב"ש – ירושלמי – 1080

משנה מסכת שבת פרק א משנה ה'

בית שמאי אומרים אין שורין דיו וסממנים וכרשינים אלא כדי שישורו מבעוד יום ובית הלל מתירין. (ו) בית שמאי אומרים אין נותנין אונין של פשתן לתוך התנור אלא כדי שיהבילו מבעוד יום, ולא את הצמר ליורה אלא כדי שיקלוט העין. ובית הלל מתירין בית שמאי אומרים אין פורשין מצודות חיה ועופות ודגים אלא כדי שיצודו מבעוד יום ובית הלל מתירין :

מה היא המציאות ומה הוא אב המלאכה בכל אחד מהמקרים ?

- דיו – מדובר בגוש מוצק (תפא"י, פירוש המשנה שטיינזלץ) שמוכנס למים ויהפכו לדיו לכתובה – הטעם משום לש או צובע (עיין תוס' רעק"א כאן).
 - סממנים - סממני צביעה, שמכנסים עלים מפיקים צבע לתוך המים – שיקלטו את הצבע (שטיינזלץ) (הטעם לש או צובע)
 - כרשינים - בקיית הכרשינה – סוג קטנית למאכל בהמה שיש לשרותה במים להכינה לאכילה לצורך ריכוך, ומניעת טעם מריר (שטיינזלץ) והטעם כנ"ל או משום בורר (ע"פ ירושלמי פרק כ' הלכה ג' – שטיינזלץ שם)
 - אונין של פשתן – יבוש הפשתן שרייתו – באמצעות תנור והלבנתן – והטעם משום מלבן.
 - צמר ליורה – מלאה צבע כדי שיקלוט את הצבע. - והטעם משום מלאכת הצובע
- חשוב ! האם בכל הדוגמאות הנ"ל ישנו דבר שהוא זקוק לו בשבת עצמה ? האם יש הבדל האם זקוק לו בשבת או לא ? האם לפי בית שמאי אין כל תועלת בהמשך הפעולה בשבת או שיש מקרים שיש תועלת ואע"פ כן מותר ?

שבת פרק א' משנה ט' – מקרה בו שוין ב"ה ובית שמאי

ושוין אלו ואלו, שטוענים קורות בית הבד ועגולי הגת

ר' עובדיה מברטנורא מסכת שבת פרק א משנה ט' (על פי סוגיית הגמ' בדה"ט)

ושוין. ב"ש וב"ה, שטוענים את הזיתים מבעוד יום בקורות בית הבד, לאחר שטחנו הזיתים טוענים עליהם קורות כבדים והמשקה זב והולך מאליו כל השבת : ועגולי הגת. הנך דגת קרי עגולין, שהיו דפין עבין עשוין בעיגול, ובהא מודו ב"ש לב"ה, משום דאי נמי עביד להו בשבת ליכא חיוב חטאת, דאין נותנין קורה ע"ג זיתים עד שטוחן תחלה ברחיים, וכן בענבים דורכים אותן ברגל תחלה, ובלאו קורה נמי משקה נפיק ממילא, אלא דלא נפיק שפיר כי השתא, הלכך לא דמי לדש :

ר"ן (על הרי"ף) מסכת שבת דף ז'

ושוין אלו ואלו שטוענים קורות בית הבד וכו'. אפילו ב"ש דאית להו [דף יז : במשנה] שביתת כלים מודים שטוענים את הזיתים בקורות בית הבד ואת הענבים בעגולי הגת מבעוד יום והמשקה זב והולך מאליו כל השבת ומשום הכי מודו ב"ש בהא מילתא משום דאי נמי עביד לה בשבת ליכא חיוב חטאת דכי אמרינן (לקמן דף קמה א) דסחיטת זיתים וענבים אב מלאכה היא ה"מ בזיתים וענבים שלא ריסקן מבעוד יום דהוה ליה מפרק היין מקליפתו שהוא תולדה דדש אבל הני מכיון שנתן קורה על גבי זיתים ועל גבי ענבים מבעוד יום הרי הן מרוסקין ומכאן ואילך בלא קורה נמי משקה נפיק ממילא אלא דלא נפיק שפיר כי השתא ומשום הכי שרו ב"ש דהא ליכא בה מלאכה גמורה דתיתסר משום שביתת כלים :

(ובירושלמי לקמן נראה שביאר באופן אחר)

ובירושלמי לקמן מציין גם למחלוקת הבא שבת כ"ט:

לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן ויתננה על פי הנר בשביל שתהא מנטפת... לא ימלא אדם את הקערה שמן ויתננה בצד הנר ויתן ראש הפתילה בתוכה בשביל שתהא שואבת ורבי יהודה מתיר (רע"ב : שפופרת של ביצה. הקליפה הקשה העליונה שהביצה מונחת בתוכה : בשביל שתהא מנטפת. טפה טפה לתוך הנר, וטעמא גזירה שמא יסתפק ממנו, וכיון שהקצחו לנר חייב משום מכבה),..

ועיין בדרך פירוש המחלוקת בירושלמי לקמן.

ה'לכה ה' מתני' סממין . לנבש : כרשיון . למאכל
צבא : וביה הלל מחריון . משנתן
ועשיו כל מלאכה . דרוס כל
סמך מעשך תעשה צבאי ולא

[illegible]

מִלֵּאכָה בִּידֵי מַלְאָכִים כְּשֶׁנֶּעֱשִׂיתָ
הַכֹּהֵן מִלֵּאכָה מִלֵּאכָה שׁוֹרֵי וְתִשָּׁא
בְּהֶעֱלֶה דָּמִי שׁוֹקֵקֵן וְכִי לִבִּי
לְאֶחָדֶיךָ יֵשׁ יֵשׁ מִנְּשָׁה מִשְׁכֵּד
וְכִי וְכִי וְכִי שׁוֹקֵן וְשׁוֹקֵן
שׁוֹשׁ נָבִי קָבֵן מִנְּשָׁה הַמִּינִי

[illegible]

וְהָיָה כִּי יִשְׁמָעֵל אֶת הַקוֹל
 בְּפִי ה' וְהָיָה כִּי יִשְׁמָעֵל
 אֶת הַקוֹל בְּפִי ה' וְהָיָה
 כִּי יִשְׁמָעֵל אֶת הַקוֹל בְּפִי ה'
 וְהָיָה כִּי יִשְׁמָעֵל אֶת הַקוֹל
 בְּפִי ה' וְהָיָה כִּי יִשְׁמָעֵל
 אֶת הַקוֹל בְּפִי ה' וְהָיָה
 כִּי יִשְׁמָעֵל אֶת הַקוֹל בְּפִי ה'

ה' דאיונו אמרון תמן
מספא ומספא. ה' איונו
תול בכל חמה וחמה.
ש' שווא שבה ותרקע
ה' דבר אחד ולא יכלו
ש' דבר אחד ולא יכלו

[illegible]

נעקרה כל טיפה ומיפה
לך מימר. ב"ש אמר
להשיב. אמרו בתו
מדין לנו שאין צורק
בדי שיצול כל צורק
מכבוד

[illegible][illegible]

הַבְּנִיּוֹת לִפְנֵי כֵּן הַחֲרִיתוֹת הָאֵלֶּה הָיוּ מֵשִׁבְּ עַל זֶה וְשִׁלְטוֹן בְּקִרְיַת בְּנֵי מִיִּשְׁרָאֵל לְהַלְכוֹן לְעֹרֹךְ מִלְּכָה בְּכֵן הַבֵּן הַזֶּה מִתְחַלְּטִין בְּחֵץ עֵץ מִיִּשְׂרָאֵל אֲחֵן אֲחֵם מְדוּלָּה עַל שֵׁן אֲוִילֵי וְכו' וְהִ"ה לְהֵן מִלְּכָה" עַל שִׁיבִיר מְדוּלָּה

[illegible][illegible]

ה'תשס"ח : **הרמן לא סוסמל בעל תו"ע . למארכס יש לדחות להא דקיי"צ מאד כגי עמיס מאד :**

מסורת
הש"ס

מכת יז פ"ב

תלמוד ירושלמי - מועד א / תלמוד ירושלמי. תרפ"ו. וילנה / עמוד 28

ירושלמי מסכת שבת פרק ב הלכה ד

ורבי יהודה מתיר: גמ' למה משום שלא הותחל בכל טיפה וטיפה. או שמא ישכח ויערה.

שו"ת הר צבי אורח חיים א סימן קכז

וחילא דידי' מהירושלמי (פ"ק דשבת ה' ה) דאסור בשפופרת וברחיים, משום שלא הותחל בכל טפה וטפה, ובכל חטה וחטה.

בשרות ושיבת במטבח המזדדני עמ' רצו ואילך לגבי שיעון שבת

(ועי"ש שחולק על האמור לקמן במאורי אש)

מאזרי אש השלפ פרק ד' ענף ד' עמ' רנ"ח - בטעם האיסור להניח בע"ש כלי עם מים תחת הנר שיקלוט הניצוצות ויכבו

בטעם דאין נותנין מים לתוך הכלי בערב
שבת, ובפירוש הירושלמי דאין נותנין
חיטין ברחיים של מים בערב שבת

והיה נ"ל עוד חידוש גדול, דהנה אף דרש"י
ותוס' סברי להדיא דטעמא דנתינת
מים לתוך הכלי אסור אף בערב שבת הוא
משום גזירה אטו שבת, מ"מ אפשר לומר
דלא כל הראשונים מסכימים לזה, דהנה לשון
הגמ' בסו"פ כירה (שבת מ"ז ע"ב) הוא "ולא
יתן לתוכו מים מפני שהוא מכבה מערב
שבת, ואין צריך לומר בשבת וכו' מפני
שמקרב את כיצויו", ולא נזכר כלל שום רמז
כל דהו דטעם האיסור הוא משום גזירה
דע"ש אטו שבת, ויותר פלא הוה, שגם
הרי"ף ז"ל נקט נמי כלשון הגמ', וכן הרמב"ם
ז"ל (פ"ה משבת ה"ג) כתב: "ואסור ליתן לתוכו
מים ואפילו מערב שבת מפני שהוא מקרב
כיצוי הנילוות", ולא הזכירו כלל הך גזירה
דמצעוד יום אטו משחשכה, וכן ראיתי באור
הגאונים למס' שבת שהביא שם שו"ת
מהגאונים צענין זה ואף אחד מהם לא הזכיר
כלל גזירה זו²⁴.

ולבן הנלענ"ד די"ל דמפרשי בגמ' דטעמא
דאסור הוא כמו שאמרו בירושלמי (שבת
פ"א ה"ה), דטעמא דמודו בית הלל דאין
נותנין חיטים ברחיים של מים צע"ש (ברייתא
שבת י"ח ע"א ובירושלמי שם) הוא משום דטחינה
של כל חטה וחטה חסודה טחינה חדשה, וכן
זההיא דלא יקוב אדם שפופרת של צינה
וימלאנה שמן ויתגנה עפ"י הנר בשביל שתהא

מנטפת נמי אמרו שם דטעמא דאסור הוא
מפני שלא הותחל בכל טיפה וטיפה, פירוש
כיון דהשמן אינו בתוך הנר ענמו, אלא
מטפטף לתוכו טיף טיף, חשיב כל טיפה
וטיפה הדלקה חדשה, ועיין שם בקרבן העדה
שכתב דשיטת הירושלמי היא דלא שרו בית
הלל אלא היכא דהתחלת המלאכה היתה
עכ"פ מצעוד יום, וזהא פליגי אבית שמאי
וסברי דאע"פ שהיא נגמרת מאליה בשבת
מ"מ מותר, אבל אם ע"י פעולתו צע"ש
הוא גורם למלאכה שגם תחילתה היא בשבת,
אף צ"ה מודו דאסור.

וא"כ י"ל דאף דבגמ' דידן (שבת שם) נתנו
טעמים אחרים על איסור טחינה
ברחיים של מים, וכן זההיא דלא יקוב אדם
שפופרת של צינה, מ"מ י"ל דגמ' שלנו
פליגי על הירושלמי רק בזה דלא סברי דכל
חטה וחטה מקרי טחינה חדשה וכן כל טיפה
וטיפה, וסברי דאף צבה"ג חשיב כאילו הותחל
בצר מצעוד יום, משא"כ נתינת מים לתוך
הכלי, שהמים עושים בשבת כל שעה ושעה
כיצוי חדש, זהא לא פליגא כלל על הירושלמי,
והיינו הא דאמרו בגמ' מפני שמקרב את
כיצויו, ולא הזכירו כלל טעם של גזירה, והיינו
משום דמשנה זו היא סיפא דמתניתין דפליגי
בה צ"ש וב"ה, ואשמעינן הך משנה דהיכא
דגם תחילת המלאכה היא בשבת מודו גם
צ"ה דאסור.

טורח וזאת היתה יא / וירושלמי, עמוד וסוף ב' חיים ויחיד ב' / עמוד 222